

Bristande språkprogression

DELRAPPORT 2. UTFORSKANDE AV LÖSNINGSFÖRSLAG

ANNA KJELLBERG

SJUHÄRADS SAMORDNINGSFÖRBUND

Kommunerna Bollebygd | Borås | Herrljunga | Mark | Svenljunga | Tranemo | Ulricehamn | Vårgårda och

Innehåll

1.	Beskrivning av uppdraget	1
1.	Bakgrund –kartläggning av rotorsaker	2
2.	Seminarium: Lösningförslag för utveckling.....	3
2.1	Kultur, normer och värderingar.....	3
2.1.1	Kravställande	4
2.1.2	Forskningsperspektiv: Progressionsmätning.....	5
2.1.3	Förväntningar utifrån kön och heder	6
2.2	Pedagogiska förhållningssätt.....	7
2.2.1	Arbetslivskunskap och yrkessvenska.....	9
2.2.2	Familjepedagogiskt perspektiv	9
2.2.3	Hälsa	10
2.3	Samverkan	11
2.3.1	Gränser mellan organisationer.....	12
3.	Studiebesök	13
4.	Utblick: Andra kartläggningar.....	14
5.	Analys	15
6.1	Kompetensfortbildning	16
6.2	Metodutveckling	17
6.3	Utveckling av nya arbetssätt	17
6.4	Förslag på fortsatta studier	18
7	Källförteckning.....	19

1. Beskrivning av uppdraget

Tidsperiod: April – December 2021

Syfte: Hösten 2020 uppmärksammade Sjuhärads samordningsförbunds medlemmar att en växande grupp med utrikesfödda individer är svåra att stödja till arbete och att förbundets utbud av aktiviteter inte motsvarar behoven. Tidigare insatser har inte gett resultat och den tydligaste gemensamma nämnaren är bristande språkprogression i svenska. Förbundet analyserar under uppdragets tid problembilden, samlar kunskap och underlag gällande målgruppen och olika behov som kan finnas för att stödja dessa individers väg mot arbete.

Detta är del två i arbetet och som fokuserar på att studera lösningsförslag. Tidigare arbete har fokuserat på rotorsaker till den bristande språkprogressionen och svårigheten att etablera sig på arbetsmarknaden.

Mål: Målsättningen är att presentera lösningsförslag för hur arbetet kan stärkas med att stötta individer som har att bristande språkprogression och som hindrar etablering på arbetsmarknaden.

Ägare av uppdraget: Sjuhärads samordningsförbund utifrån identifierade behov hos sina parter: kommunerna Vårgårda, Herrljunga, Borås, Tranemo, Ulricehamn, Bollebygd, Mark och Svenljunga, tillsammans med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Västra Götalandsregionen.

Mål med arbetet

Att ha fått fram ett underlag med lösningsförslag som kan analyseras, prioriteras och att det kan göras tidsatta vägval utifrån.

Att detta leder till förslag för styrelsen angående hur förbundet fortsatt ska arbeta med frågan

Att sammanställa ett underlag som även kan användas som grund för övriga parter i att utveckla deras arbete.

1. Bakgrund –kartläggning av rotorsaker

Det är en samstämmig bild som tecknas över personer som har bristande språkprogression och svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Det framkommer flera gemensamma nämnare. Individerna har generellt en kort utbildningsbakgrund och är ovana vid studier. En annan återkommande faktor är att det är en kvinnodominerad grupp och de är också äldre, med en ålder på 40+ år. Relevant arbetslivserfarenhet för svenska arbetsmarknaden saknas och den som finns är kopplad utifrån kön, exempelvis att männen arbetat inom jordbruk eller hantverksyrken och kvinnan tagit hand om barn, släktingar och hushåll. Det är vanligt att vara flerbarnsförälder och kvinnorna i gruppen kan ha varit föräldraledig under en längre period. Det är också vanligt förekommande att ha flyktningbakgrund. Det ska poängteras att denna kartläggning fokuserar på just den bristande språkprogressionen och att det därmed är ett fokus på de svårigheter och utmaningar som finns för individerna men utifrån en 16,16 cmmedvetenhet om att de också bär många styrkor och främjande erfarenheter.

Det är komplext att utröna rotorsaker för bristande språkprogression, då det kan gömma sig ett flertal olika orsaker som också kan samverka med varandra. Huvudsakligen kan rotorsaker kategoriseras enligt följande:

- Kultur, normer och förväntningar
- Pedagogik och hinder för inlärning
- Organisation och struktur

Kategorier av huvudsakliga rotorsaker

Kultur, normer och
förväntningar

Organisation och
struktur

Pedagogik och hinder
för inlärning

Kartläggningen ger en tydlig bild av att det är av stor vikt att ta hänsyn till förväntningar som baseras utifrån familj och kultur. Respondenterna beskriver att det för många blir en krock utifrån att Sverige har ett stort fokus på individens egna skyldigheter och rättigheter och att individen själv ska äga sin egen process för utveckling. Detta ställt emot att komma från ett hemland som präglas av kollektivistisk kultur.

För många i målgruppen har inte SFI fallit väl ut och de kan också ha skrivits ut på grund av bristande progression, vilket visar de kan ha behov av alternativa lärmiljöer. Förutom att sakna läs- och skrivfärdigheter är det ofta svårt med digital kompetens, även vardaglig matematik lyfts som utmaning. Svag språkprogression försvårar generellt utredning av funktionsvariation och läs- och skrivsvårigheter och respondenter lyfter fram att mer avgörande för den svaga språkprogressionen kan vara förväntningar och normer samt fysisk och psykisk ohälsa. Utredning av funktionsvariation och läs- och skrivsvårigheter kan dock vara aktuellt i ett senare skede.

Det är en mångfald av aktörer, både statliga, kommunala och från civilsamhället, som har insatser och aktiviteter riktat mot individer i målgruppen. Det finns inte en enhetlig samverkan och stor risk för ett flertal organisatoriska mellanrum. Det finns också stor risk för upprepning för individen, både utifrån att information inte överförs mellan aktörer samt att individen kan återkomma i insats/utredning. Det är också många aktörer som hanterar frågor som ligger utanför deras egen arbetsbeskrivning, speciellt utifrån att individer behöver handfast och konkret hjälp.

2. Seminarium: Lösningförslag för utveckling

Grunden för denna rapport är det lösningsfokuserade seminarium som genomfördes 5 oktober 2021. Deltagare var kommunala tjänstepersoner från arbetsmarknadsenhet, individ och familjeomsorg, integration och vuxenutbildning samt representanter från Arbetsförmedlingen och socialt företag. Seminariets diskussioner utgick från de tre huvudsakliga rotorsaker som formulerats i tidigare kartläggning. Viktigt att poängtera är att uppdragets komplexa karaktär gör att det fortsatt finns en ödmjukhet för att det kan finnas intressanta projekt, idéer och forskning som inte har kommit med i rapporten.

2.1 Kultur, normer och värderingar

Det finns en stor konsensus i såväl seminarium som fördjupande samtal med enskilda tjänstepersoner om vikten av att med olika perspektiv utforska hur kultur, normer och värderingar påverkar hur individen kan stödjas till arbete. En central ingång är att individen återkommande och med olika ingångar får diskutera och reflektera om hur det är att leva och arbeta i Sverige och vad det innebär för skyldigheter och rättigheter. Av vikt är att se på samhällsorientering som förebyggande arbete, som sker i dialog och återkommande med integrerad informationen över tid. Det är också viktigt att tillåta individen att få reflektera utifrån varifrån hen kom och vad hen varit med om under sin resa för att komma till och etablera sig i Sverige. I det ligger också att arbeta för att ge ökad förståelse om att det är ett eget ansvar för att ta steg mot egen försörjning, utifrån hur det är så Sverige är kulturellt uppbyggd med en stor emfas på individens egen utveckling och att äga sin egen process.

Detta är också efterfrågat av individerna själva, enligt rapporten "Unga Utrikesfödda kvinnors etablering i arbetslivet – En analys av hinder och möjligheter" som genomförde djupintervjuer med berörda kvinnor. Flera respondenter efterfrågar bredare stöd och hjälp att orientera sig i det svenska samhället, inklusive att få mer information om olika utbildningsvägar och hur arbetsmarknaden fungerar i Sverige.

Ett annat perspektiv som lyfts under seminariet och uppdragets gång är att syna hur kompetens och förmågor värderas. Det finns en risk att individerna möts av en återkommande negativ beskrivning av sina tidigare erfarenhet och kompetens och därmed sina förmågor och möjligheter. Från myndighets sida kan det behövas att uppvärdera och värdesätta icke-formella kunskaper som exempelvis omsorg och matlagning. För individen kan det handla om att få stöd i att validera hur tidigare kunskap kan vara viktiga steg för att närma sig arbete. Det är också viktigt att öka förståelsen att hen måste tillägna sig nya kompetenser och att se sina studier/aktiviteter som värdefulla och tydliga steg till framtida försörjning.

Flera röster framhäver att det för ett framgångsrikt resultat krävs ett individuellt förhållningssätt där det finns en flexibilitet utifrån de förmågor individen har. I detta ligger en förståelse för individens förutsättningar och att möta individen där hen är och att utifrån det väcka individens inre förmåga att driva sin egen process. Därmed ett fokus på hjälp till självhjälp. Dock krävs att om individen är i fokus att det finns möjlighet att backa upp det med individanpassade lösningar och gärna med en tät arbetsledning. Det är också viktigt att få möjlighet lära känna individen för att öka möjligheterna att kunna hjälpa.

2.1.1 Kravställande

Ett centralt perspektiv som lyfts både under seminariet och löpande diskussion internt på Sjuhärads samordningsförbund är att se på de värderingar och normer som finns hos myndigheter och de som bemöter individerna. Två parallella spår framkommer i diskussionen, dels att en låg tilltro och förväntan på individen gör att risken ökar att individen fastnar i sin utveckling. Det andra spåret är vikten av att som tjänsteperson ställa tydliga och målinriktade krav, exempelvis gällande närvaro. Ett steg i att bli tydligare är kompetensutbildning till personal om hur verksamheten kan arbeta för att stärka och tro på de individer som inte tror på sig själva samt hur verksamheten kan bli bättre på att ställa tydliga krav. I detta ligger också att få reflektera över sin roll som tjänsteperson, för att öka sin egen medvetenhet om vilka förväntningar som finns på individerna.

2.1.2 Forskningsperspektiv: Progressionsmätning

En relevant metod för att se närmare på kravställande och hur handläggarens tro på individens förmåga att få jobb är forskningsprojektet BIP (Beskæftigelses Indikator Projektet). Projektet samlade data mellan 2013-2016, med sammanlagt 10 medverkande danska jobcenters, 4000 individer (majoritet ålder 30+ men även mindre andel under 30 år) och 300 handläggare. Totalt generades 27 000 svar fördelat 13 500 på handläggare och 13 500 på individer. Gemensamma nämnaren för indikatorerna är att de är möjliga att påverka med olika ansträngningar.

Vid låg tilltro, byte av handledare, avbrott eller liknande backade individen i sin progression mot arbete. Jobsökningskanaler som framhävs som särskilt effektiva är företagspraktik och via jobbportaler på nätet.

Utifrån forskningen utvecklades en metod för att följa individens progression inom dessa indikatorer och för att se vilka områden som personen behöver utveckla. Uppföljning är viktigt och behöver ske löpande. Forskningen visade ett resultat av att om indikatorerna användes och följdes upp ökade individernas jobsökning från 6% till 29%, om individerna hittade arbete eller inte från 6% till 14% samt om individerna sökte till utbildning med 10% till 41%. Sjuhärad Samordningsförbund använder sig av progressionsmätning som metod med ett beprövat positivt resultat.

Progressionsmätning: indikatorer och faktorer

De 11 indikatorer som är möjliga att mäta och följa:

- Jobsökningsbeteende
- Kunskap om arbetsmarknaden
- Koncentrationsförmåga, instruktionsförståelse
- Individens tro på att få jobb
- Handläggarens tro på att individen får jobb
- Målmedvetenhet
- Förmåga att skapa kontakt
- Samarbetsförmåga
- Stöd från nätverk
- Hantering av vardagen
- Hälsa och hantering av hälsa.

De faktorer som enligt forskningen var mest avgörande för att en individ med komplexa problem skulle komma i arbete var:

- Handledarens tilltro till att individen kommer i arbete
- Handledarkontinuitet, att ha samma handledare
- Kontinuerliga insatser utan avbrott
- Arbeta med individens helhet, exempelvis arbeta parallellt med hälsa, vägledning och praktik
- Hela tiden ha fokus på arbete/studier

2.1.3 Förväntningar utifrån kön och heder

Under uppdragets gång har återkommande lyfts vikten av att se hur förväntningar utifrån könen påverkar individens förutsättningar och möjligheter. Det kan ge mer effektivt arbete att dela upp grupper i kvinno-grupper och mans-grupper, vilket framförallt ger kvinnor större rörelsefrihet och mod att göra sin röst hörd. Att stötta männen innebär i många fall att även kvinnorna får rätt förutsättningar men med en poängtering att det behövs likvärdiga arbetsupplägg och att ge samstämmig information. Ett annat förslag är att individen får en mentor och att kvinnor får kvinnliga mentorer och männen manliga, vilket kan ge positiva förebilder. Dock är det en balansgång då det också riskerar att befästa och låsa fast individerna vid stereotypiska och ojämställda inriktningar. Det är väldigt viktigt att fortsatt stå fast vid jämställdhet som central värdering och att arbeta normkritiskt, exempelvis att låta individen testa mer områden än vad hen själv föreslår.

Kvinnor är som norm ansvariga för familj och hushåll och det kan i sig skapa svårigheter att delta på aktiviteter, både SFI, andra utbildningar, arbetsträning/praktik och andra aktiviteter. Även som sjukskriven är det vanligt att kvinnan utför stor grad av omsorgsarbete, vilket i sig kan förhindra eller fördröja kvinnans möjlighet att såväl få bättre hälsa som att närma sig arbetsmarknaden. Samtidigt så är det mönster som känns igen även i svensk kultur och den inrikesfödda och etniskt svenska kvinnan förutsätts själv kunna planera och lägga upp hur arbetslivet ska se ut under exempelvis småbarnsåren, med deltidsarbete eller att bli försörjd av partner. De utrikesfödda kvinnorna med bristande språkprogression och ingen tidigare etablering på arbetsmarknaden förutsätts dock att vara aktiverad till 100% för att ta del av ersättningsystemet. Det finns en svårighet och problematik i detta som behöver lyftas och som också behöver kopplas till samtal om förväntningar och krav-nivå från myndigheternas sida. Dock finns också en risk att kvinnor går under

radarn om mannen försörjer familjen och kvinnan riskerar isoleras i hemmet. Det kan behöva särskilda mötesplatser för de kvinnorna att komma till.

Det är viktigt att det finns en kunskap om hedersproblematik och rätt kompetens för att bemöta det hos de tjänstepersoner som arbetar stöttande. Utbildning och kompetensfortbildning inom området till tjänstepersoner vore av godo, för att kunna bemöta alla som riskerar att drabbas och en förståelse att det drabbar alla negativt.

I rapporten "Unga Utrikesfödda kvinnors etablering i arbetslivet – En analys av hinder och möjligheter" lyfter flera av de intervjuade kvinnorna att deras möjligheter att arbeta har påverkats av deras makar eller andra nära anhöriga. Främst handlar det om att vissa arbetsuppgifter och arbetsplatser anses opassande för kvinnor. För övrigt konstaterar rapporten att det finns begränsat vetenskaplig kunskap angående hur utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck påverkar kvinnors förutsättningar till etablering i arbetslivet och även hur omfattning och förekomst ser ut nationellt. Tydligt är dock att både skolgång och arbetsliv är potentiellt riskfyllda ur ett hedersperspektiv då de rymmer situationer där kvinnans kyskhet, och därmed mannens anseende, kan äventyras. Arbete och studier kan också i en del fall vara oförenligt med den roll som hustru och mamma som tillskrivs kvinnor i hederskontexter. Hedersrelaterat våld och förtryck tar sig olika uttryck och graden av begränsning och kontroll skiljer sig mellan familjer, vilket också innebär att de begränsningar kvinnor möter ser olika ut. Alltifrån att inte tillåtas arbeta alls till att det sker under villkorade former.

Perspektiv: Borås Stads handbok Mot hedersrelaterat våld och förtryck

I en hederskontext står föreställning om kvinnans kyskhet och oskuld i center och hennes handlingar, faktiska eller påstådda, påverkar familjens rykte och anseende. Hela familjens heder påverkas av individs handling om den anses gå emot kollektivets normer. Om handlingen däremot ger familjen fördel ökar anseendet. Därmed bibehåller hedersrelaterat våld och förtryck ordningen i kollektivet.

Kontrollen kan vara mer eller mindre uttalad och sträcka sig från vardagliga former av begränsningar vad gäller klädval, rörelsefrihet och socialt umgänge till livsval så som utbildning, jobb och giftermål/skilsmässa. I sin mest extrema form kan hederstänkande leda till hot eller utförande av våld, inklusive dödligt våld.

En av de olika formerna av våld och förtryck individen kan utsättas för är ekonomiskt och materiellt våld. Det innefattar:

- Att bli fråntagen/att inte tillåtas ha ekonomiska och materiella tillgångar som exempelvis mobiltelefon, legitimation och bankkort.
- Att hindras tillgång till utbildning.
- Att förvägras rätten till arbete eller inte ha tillgång till sin inkomst.

2.2 Pedagogiska förhållningssätt

Den så kallade handens pedagogik, att praktiskt få göra saker, är vanligtvis gynnsam för de med bristande språkprogression. Att göra sociala saker tillsammans som bygger på kompetenser dessa individer generellt sett är starka i, exempelvis matlagning, beskrivs som givande. Också att få en konkret och praktisk träning inom de områden som är bra att lära sig svenskt ordförråd inom, som då ger en vardagssvenska. Individer med samma modersmål kan stötta och utveckla varandra men viktigt är att den stöttnen inte övergår till att modersmålet blir det dominerande språket.

Återkommande i diskussionerna lyfts att en nyckel för framsteg är att skapa förståelse för vikten av studieteknik och studiero, även för andra områden är SFI. Därmed att ge kunskap om studieteknik och hur individen kan hitta sin egen individuella lärostil. Det är också bra med varierande lärmiljöer, som inte enbart utgår från att vara i traditionellt klassrum. Det behövs också flexibla arbetssätt som ger olika möjligheter och ingångar för att lära sig, exempelvis att lära sig språk genom att sjunga kan fungera bra. Metoden suggestopedi ger också andra ingångar och har framgångsrikt använts inom projektet Nytänk i Svenljunga/Tranemo. Det är viktigt att få sätta in språket i sitt sammanhang och det är givande att sätta pedagogiska delmål så individen själv känner att hen utvecklas i sin progression. Att arbete utifrån KASAM – känsla av sammanhang, har lyfts under processens gång som viktigt för att göra insatser begripliga, hanterbara och meningsfulla (se nästa sida för förklaring).

Slutligen lyftes i seminariet en reflektion om att det behövs förståelse för hur höga trösklarna är för individen att förstå och knäcka koden för hur det svenska skolsystemet är uppbyggt, då det kan saknas förförståelse både av skolsystem, hur Sveriges skolsystem fungerar samt av att studera.

Förhållningssätt: KASAM

KASAM står för Känslan av Sammanhang och är ett förhållningssätt som utgår från att fokusera på det som är friskt och fungerar bra. Det kallas också för att ha ett salutogent perspektiv. Det handlar om att fokusera på friskfaktorer istället för riskfaktorer.

Det är viktigt med en helhetssyn, vilket innebär att ta hela individens livssituation och välbefinnande i beaktande. Det är grundat i tanken att en människa ökar eller behåller sin hälsa trots utmaningar om hen får vara i meningsfulla, begripliga och hanterbara sammanhang.

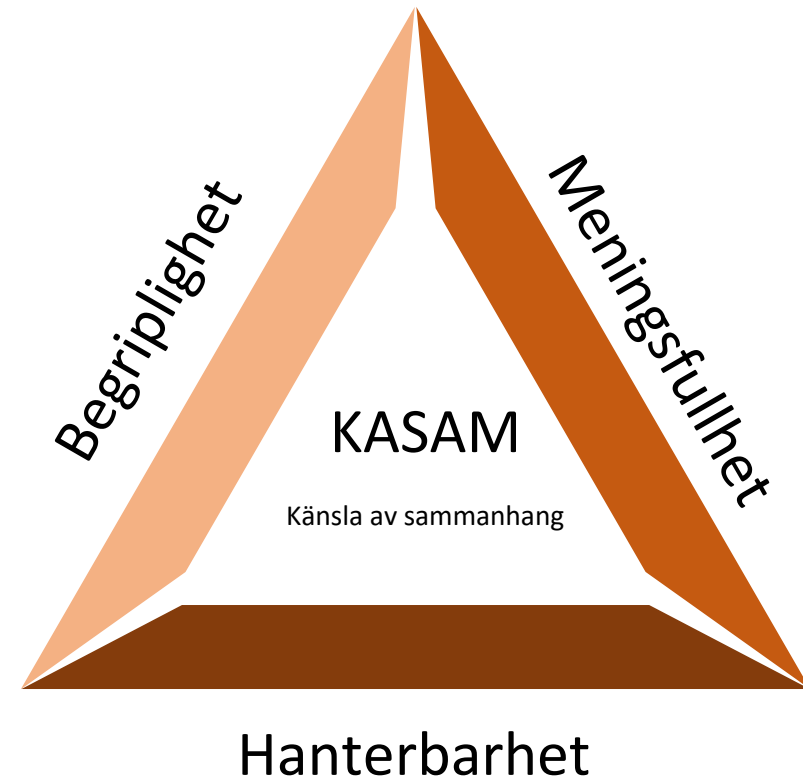
Förhållningssättet används inom flera sektorer, bland annat inom skolan, sjukvården och vid att diskutera arbetsmiljö.

Tre begrepp inom KASAM:

Begriplighet - att händelser sker på ett ordnat och förståeligt sätt med att känsla av att kunna förstå hur framtiden kommer påverkas framöver.

Hanterbarhet - att det finns stöd, hjälp och resurser för att ha kontroll över situation och att de förväntade uppgifterna inte överstiger ens förmåga och färdighet att utföra dem.

Meningsfullhet - att nöjdhet i livet sker genom att ha ett gott värde, anledning och syfte gällande händelser och saker.

2.2.1 Arbetslivskunskap och yrkessvenska

Ett förslag som lyfts är att individen snabbare kan komma i arbete om SFI anpassas och blir en yrkes-SFI, med olika inriktningar samt med lokal anpassning. Det är viktigt att tidigt få in i samverkan och att SFI-personalen får utbildning i arbetsmarknadskunskap. Detta är den näst mest föreslagna i seminariet, förutom vikten att diskutera kultur, normer och värderingar. En koppling mellan detta lyfts också, att med fördel koppla samman arbetslivskunskap med tematiska samtal om värderingar och normer.

Språkpraktik skapar förutsättningar för individen att förstå kulturen på en arbetsplats och därmed få en ingång till att förstå övriga delar av svensk kultur, dock viktigt att praktiken har svenska som huvudspråk. Det är viktigt att det finns handledare på arbetsplatser och att de får utbildning för detta. SFI-undervisning kan också förläggas direkt på arbetsplatsen. Arbetsträning är viktigt verktyg för att utvärdera kompetens och framtida möjligheter. Det är viktigt det finns en incitamentsstruktur för företag och att de får tillräckligt stöd för att individen både ska kunna arbetsträna och företagen ska kunna utföra sitt arbete.

Slutligen lyfts en svårighet att många bemanningsföretag och enklare arbetsplatser har körkort och språkkrav som en sorts urval - trots att det inte är en förutsättning för att klara av arbetsuppgifterna.

2.2.2 Familjepedagogiskt perspektiv

Ett pedagogiskt upplägg som beskrivs som intressant är att ha ett hela-familjen-perspektiv, där utbildningsinsatser och dialog förs med hela familjen. Dessutom att det är givande att etablera dialog tidigt och förebyggande, inte endast när problem och svårigheter tillkommit. Det finns en stor risk att föräldrar tappar auktoritet när språkinlärning skiljer sig och att barn får ta för stort ansvar, för både vuxna och småsyskon. Ett förslag är att inta ett förhållningssätt av att se familjen som resurs där familjemedlemmarna kan stötta och stärka varandra. Förslag på insats är att ha gemensam undervisning i språk eller studieteknik och vikten av studiero eller att ha språkundervisning för de vuxna samtidigt som barnen tränar idrott. Särskilt för kvinnorna kan det vara en viktig motivation att lära sig svenska för barnens skull, vilket skulle kunna ske i samarbete med BVC och/eller förskolan. Dock kräver detta en samplanering med flera olika aktörer så det blir en helhet för både barn och vuxna.

2.2.3 Hälsa

Det finns en konsensus om att det kan finnas många hälso-relaterade orsaker som hindrar en språkprogression och att de saker som kan ligga inom rådighet för de tjänstepersoner som deltog i seminariet är:

- Lära ut egenvård gällande särskilt tandhälsa men även annan hälsa, exempelvis angående vikten av motion och rörelse
- Att ge tillgång till läsglasögon.

Andra saker som ligger utanför rådighet är vikten av traumabearbetning, involvera elevhälsa samt att hälsosamtal kanske skulle vara bättre som hälsoundersökning då individerna själva kan ha svårt att formulera ens svårigheter och behov. En metod som kan användas av handläggare i mötet med individen och som lyftes under seminariet är ACT.

Metod: ACT

Acceptance and Commitment Therapy (ACT) handlar om att definiera för sig själv vad som är viktigt och att ta steg i riktning för att möjliggöra det önskvärda och samtidigt träna på att hantera livets möjligheter, påfrestningar och utmaningar.

Den bygger på att öka den psykologiska flexibiliteten genom olika övningar som fokuserar på acceptans och mindfulness i kombination med beteendeförändringar. Målsättningen är att skapa sig ett hälsosamt förhållningssätt för att hantera stress eller stressande tankar och känsloupplevelser.

Det är en metod som används inom flera av Sjuhärads Samordningsförbund verksamheter och det finns även en fritt tillgänglig metodbank på Sjuhärads Samordningsförbunds hemsida.

2.3 Samverkan

En central punkt som lyfts under seminariet är att hitta former för samverkan mellan aktörer. En inspiration är de så kallade SIP-mötena inom vården, där aktörer samlas i gemensam planering. På ett annat sätt uttrycks det att ha en plan per individ eller att det ska finnas ett ledstångstänk, en "lots", som kan följa individen i hela processen och oavsett vilken myndighet som har ansvar just i stunden. Tanken framförs också om att ha ett gemensamt journalsystem eller portfolio så det går att visa för olika aktörer vilket arbete som görs.

Framförallt är det strukturerad samverkan mellan AME, utbildningsverksamhet (främst SFI) och IFO som efterfrågas. Särskilts fokus på att det ska finnas andra alternativ ifall det inte fungerar på SFI och att aktivitet ska ta vid när utskrivning från SFI sker på grund av bristande progression. Samverkan behöver ske på ett sådant sätt att individen är involverad.

Samverkan behöver ske på många olika nivåer - kommunalt, delregionalt, regionalt och nationellt. Det sker väldigt mycket vad gäller både av kartläggningar, projekt och aktiviteter och som miniminivå behövs en kännedom om varandra och vad som erbjuds, annars finns risk att det blir kontraproduktivt. Det efterfrågas mer samverkan med de statliga aktörerna så som servicecentren och Arbetsförmedlingen. Dock styrs mycket centralt och nationellt och många frågor är svårt för kommunen att påverka.

Det är inte enbart kommunala och offentliga instanser som behöver samverka. Viktig del är också att öka kontakten med näringslivet, exempelvis genom att anordna språkluncher på företag eller andra typer av språkfaddrar. Även civilsamhället är viktigt att samverka med, exempelvis kultur- och idrottsföreningar och trossamförbund. Språkcaféer är ett viktigt och givande format.

Det finns önskemål om att vara gränsöverskridande över kommungränserna och att det ska finnas möjlighet att ta del av varandras aktiviteter. Likaså att det finns en plattform för att utbyta erfarenheter och kunskap. Nätverksträffar är efterfrågat.

Det pågår mycket i projektformat och det lyfts att det kan leda till så kallad projektfälla med att saker genomförs som är givande för just de som kan delta men med erfarenheter som sedan inte överförs till ordinarie verksamhet. Det behöver också hittas en gemensam nämnare så allt som genomförs mot språkgruppen känns sammanhängande. Slutligen lyfts att bristande språkprogression är en del av det breda integrationsarbete som sker och att andra stora frågor som exempelvis bostadssegregation kan ha stor påverkan på individens jobbchanser.

2.3.1 Gränser mellan organisationer

Alla organisationer har fält för vad som anses ligga inom organisationens syfte och kapacitet och gränser mot vad som anses ligga utanför organisationen. Dessa gränser kan vara tekniska, exempelvis regler, juridik eller fysiska förutsättningar. Det kan också vara sociala gränser, så som normer och kultur. Hur de tekniska och sociala gränserna ser ut påverkar hur organisationen problemlöser.

Gränser är inte absoluta utan är i ständig omförhandling då de utmanas, överskrids eller upprätthålls. Forskning visar att det finns en rådande "samverkans-norm" och också att utifrån komplexa samhällsutmaningar blir samverkan en nödvändighet. Hur denna samverkan organiseras är dock en källa till många olika arbetsupplägg. I och med att det vanligtvis involverar organisationer med olika tekniska och sociala gränser uppstår rollen av "gränsgångare" som ska korsa dessa gränser mellan organisationer för att samverkan ska möjliggöras. Det är en komplex roll som antingen kan vara formell och med tillsatt arbetsbeskrivning eller så är det en problemdriven roll som uppstår utifrån nödvändighet.

Om det finns en värdepluralism blir det svårare att nå samsyn och därmed också legitimitet över vad som är både problemet och den mest framgångsrika lösningen. Om ett problem eller fråga är komplex med flera involverade aktörer och där en mängd gränser behöver korsas finns risk för att mandat och beslutsvägar bli oklara och att det därmed uppstår organisatoriska mellanrum. Ett sätt att tackla detta är att lyfta "gränsgångeri" och se om komplexiteten kan lösas med att ha en formell struktur för att hantera de utmaningar som följer med det. Uppdraget kan konstatera att arbetet med att stödja individer med bristande språkprogression till arbete innehåller många organisationer med olika tekniska och sociala gränser. Det kan därmed vara av godo att synliggöra och lära sig mer, både om gränsgångeri som teori och praktik men också vilka förutsättningar som finns för samverkan mellan aktörerna.

Perspektiv: Gränsgångeri

Förutom de tekniska och sociala gränser kan det vara andra gränser som kan vara svårare både att få syn på och att inse hur de påverkar hur samverkan sker, bland annat:

Symboliska – Hur verkligheten definieras och vad som anses vara det önskvärda

Funktionella – Vilken roll och funktion olika personer har och hur de är i hierarkisk relation till varandra samt vilka olika ansvar de har.

Professionella gemenskaper – Professioner som delar praxis och värdesyn

3. Studiebesök

I början av november gjorde Sjuhärads Samordningsförbund ett studiebesök till Trollhättan och Vänersborg där projektet "ALL-IN – en väg in, flera vägar ut" drivs med medel från europeiska socialfonden (ESF). Projektet drivs av tre samordningsförbund i samverkan: SOF Trollhättan, Lilla Edet och Grästorp, SOF Vänersborg/Mellerud och SOF BÅD-ESÅ. Det består av fyra delar. Först en kartläggningsfas där individen får en samordnad plan. Därefter utifrån behov kan individen antingen ta del av:

- **Du och ditt liv** - Språkundervisning som ska bidra till att deltagaren tar kontroll över sitt liv. Det är temabaserat och utgår från att lära känna sitt geografiska område men också övergripande om jämställdhet, mänskliga rättigheter och hur det påverkar ens eget liv. Målgrupp för insatsen är de individer med svårigheter att få progression i sina kunskaper inom svenska, exempelvis en motsvarighet av SFI A.
- **Hälsoskola för arbete** - En vidareutveckling av Västra Götalandsregionens koncept Hälsoskola men med en sammankoppling av hälsa och arbetsliv. Syftet är att utrikesfödda ska få ökad kunskap om hälsa, kost och svenskt sjukvårdssystem för att stärka frisk- och hälsosfaktorer och rusta dem för ett arbetsliv.
- **Vägen vidare** - En 12 veckors kurs på heltid med veckovisa teman med fördjupad samhällsinformation, studiebesök, målformuleringar och individuella planeringssamtal som förbereder individen för fortsättning i studier eller praktik. Teman som utvecklats inom ALL-IN är: digital kompetens, fritid och hälsa, jämställdhet, ekonomi, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och familjeliv.

Erfarenheter från studiebesöket i samtal med deltagare och lärare är hur stor roll det spelar för individ att våga prata svenska i sammanhang med teman som är viktiga för den enskildes liv. Flera deltagare uttryckte starka frihetskänslor av att kunna kommunicera utan tolk, exempelvis vid utvecklingssamtal i skolan eller vårdmöten. Tema som deltagare själva lyfte var vikten av jämställdhet och hur det var direkt kopplat till deras liv. Dock kunde skönjas i vissa samtal att det kanske inte endast var språket som var hinder för ett jobb utan mer djupliggande krafter om vad som ansågs lämpligt eller inte. Alla tre insatser ansågs vara givande. Vägen vidare har gett en gemenskap och ett mod och det verkade stärkande att det var intensivt och med tydliga krav. Flera av de deltagarna har varit flera år i Sverige men inte haft det kravet om att prata svenska innan. Du och ditt liv var en insats som var anpassad för dem med lång väg kvar för att lära sig svenska men att de fick en ingång att lära sig ord som var viktiga och relevanta för att bättre navigera i Sverige samt att varje deltagare fick sätta temat i relation till sig själv. Hälsoskolan var viktig information och där deltagare uttryckte att de fått ögonöppnare om hur de själva kan göra för att må bättre, med rörelse, friskvård och kunskap om hur de gör för att söka vård. Sammantagen lärdomar från studiebesöket förstärker och förtydligar den information som lyfts i seminariet, om vikten av att se djupare på vilka förväntningar och normer som kan hindra individen, att sätta in kunskap i vardagsnära och livsrelevant sammanhang och att ställa tydliga krav för utveckling.

4. Utblick: Andra kartläggningar

År 2020 gjorde Länsstyrelsen Västra Götaland en kartläggning av förutsättningar, insatser och insikter angående arbetet med insatser för utrikes födda med kort utbildning och långsam språkprogression.

Sammanfattningsvis visar den bland annat behovet av:

- Fördjupade kartläggningar när progression i språkutbildningen uteblir.
- Fler satsningar som kombinerar teoretiska och praktiska inslag för samtliga, även för personer med kort utbildning och långsam språkprogression, exempelvis personer i utbildningsplikten.
- Långsiktighet, individanpassning och en helhetlig planering. Kedjor av insatser som hakar i varandra och en förståelse för att språkinläring kan ta tid.
- Att känna delaktighet och att finnas med i ett sammanhang.
- Fler meningsfulla alternativa insatser för de som är extra långt från arbetsmarknaden.
- Ett särskilt fokus på och anpassning av insatser efter kvinnors situation och livsvillkor.
- Utvecklad samverkan internt inom kommuner och över kommungränser samt mellan kommuner, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, samordningsförbund, arbetsgivare och aktörer inom den ideella sektorn.

Länsstyrelsen Västra Götaland har också utifrån ett nationellt uppdrag under 2021 samlat in insatser och arbete för uppsökande och motiverande arbete för att nå utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och utbildning. Tio goda exempel valdes från Västra Götaland, vilket var det maximala antalet exempel som kunde skickas in. Urval gjordes utifrån insatser som fått goda resultat samt att visa en bredd i arbetssätt och förutsättningar. Insatserna har olika typer av finansiering, storlek på budget och med skilda förutsättningar utifrån stad/landsbygd. Nästa steg är att de totalt 90 exempel som samlats in regionalt kommer analyseras för att med planering februari 2022 vara tillgängliga via länsstyrelsens externa web.

De valda exemplen från Västra Götaland är, inom fetstil de som ligger inom Sjuhärad:

- **Nytänk, Svenljunga och Tranemo kommun**
- **Min framtid, Vårgårda kommun**
- Lerumstrappan/Trappan, Lerums kommun
- SFI på familjecentralen för föräldralediga, Skövde kommun
- ALL IN, Samordningsförbundet Trollhättan, Lilla Edet och Grästorp
- Arbetsintegrering av utlandsfödda kvinnor, Cafe & Cateringgruppen Göteborg ekonomisk förening
- Framtidens nycklar, Studieförbundet Vuxenskolan
- ENVIS & Catena, Svenska Kyrkan, Helsingborgs Folkhögskola och Stadsmissionen
- ÖDE, Support Group Network
- Starka mammor- en nyckel till integration, Tidigt föräldrastöd

5. Analys

Uppdraget har en komplex karaktär som gör att svar på en problematik förgrenar sig i fler frågor. Det kan också lätt glida över i andra frågor som har integration som övergripande mål där faktorer kan verka direkt eller indirekt till att individ får jobb, så som en annan boendepolitik eller öka insatser av fadderverksamhet. Följande förslag har dock en tydlig inriktning mot att öka individens möjlighet att närma sig arbete genom att stärka Sjuhärads samordningsförbunds parter i att coacha och stötta.

Delmoment i analysen

Den sammanfattande bilden som framträder över vad förbundet fortsatt kan bistå med kan delas upp i fyra olika delar:

- Fortbildning och kompetensutveckling.
- Utifrån fortbildning identifiera metodutveckling samt anpassa befintliga i "verktygslådan"
- Utveckling för nya arbetsätt
- Behov för fortsatta studier

6.1 Kompetensfortbildning

Det är tydligt att det finns en efterfrågan och behov av att lära mer och fördjupa sig inom en rad olika områden, för att stärka egna förmågan att coacha och stötta individen samt att förstå de starka krafter och faktorer som kan verka försvårande eller främjande. I och med komplexiteten är det viktigt att det får ske på ett utforskande och reflekterande sätt. Två tydliga medskick oavsett temainnehåll är att se holistiskt och stärka det vardagsnära sammanhanget så det blir meningsfullt med lärande. Individen verkar i ett sammanhang där kollektivet i många fall har stor påverkan för enskilda. Det är också av stor vikt och efterfrågan att stärka individens mod och tillit att våga prata, genom att ge möjlighet att lära sig vardagsnära och enkla ord, som kan hjälpa individen både att navigera hemmatillvaro och jobbsökning. Exempel på övriga områden som tydligt framkommer är att individen vill ha nycklar för att klara självständigt vissa viktiga moment, exempelvis att kunna söka vård, hantera ekonomi och budget och att kunna delta på utvecklingssamtal i skolan utan tolk.

Förslagsvis ger en sammanhängande seminarier serie störst effekt, med korta digitala träffar med tvärsektorieellt fokus och med möjlighet för alla Sjuhärads kommuner att delta.

Förslag för kompetensfortbildning

Den efterfrågade kompetensutvecklingen kan sammanfattas till fyra teman:

Hedersrelaterad kontext och förväntningar utifrån kön -

Hur det kan verka begränsade för vad som anses möjligt/önskvärt samt även särskilt fokus på kvinnans omsorgsansvar. Också att koppla in mänskliga rättigheter med särskilt fokus på jämställdhet.

Ökad kännedom och förståelse om individens referensramar -

Ge handläggare ökad förståelse för individens möjligheter för att uppnå KASAM, dvs hur öka graden av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. I detta kan ligga att lära mer om att vara uppvuxen i diktatur, inte van vid skolsystem, att leva i fattigdom, att leva i exil osv.

Kravställande

Handläggares tilltro till individens förmåga att få jobb visar forskning är avgörande, samtidigt är individ i behov av mycket handfast hjälp och stöttning. Hur stärka individens egenmakt och möjlighet att själv driva sin process?

Gränsgånger

Många involverade aktörer med olika värdesyn och organisationskultur som samverkar om något som i sig är komplext. Många "gränser" som korsas. Hur kan ett tillsatt och formellt "gränsgånger" se ut? Intressant forskning pågår på Rise som kan vara utgångspunkt.

6.2 Metodutveckling

Sjuhärads Samordningsförbund använder sig i nuläget av såväl ACT som progressionsmätning och ser att de fortsatt skulle kunna vara värdefulla metoder för individerna. Dock kan behövas en anpassning och framförallt en uppföljning. Suggestopedi har lyfts som en metod såväl i Svenljunga/Tranemo som i ALL-In. Den har också på senare tid spridits till Borås Stad. Det är en metod som väcker intresse och ger en annan pedagogisk ingång för lärande i att den använder alla sinnen och de estetiska ämnena. Dock är den i nuläget inte ännu evidensbaserad.

Metodutveckling eller metदानpassning föreslås vara steg två i arbetet mot individerna. Detta då det i kompetensutvecklingen kan framkomma andra idéer och förslag. De exempel som lyfts har därmed inte ambition att vara heltäckande utan är endast förslag av möjliga metoder som diskuterats under arbetets gång.

6.3 Utveckling av nya arbetssätt

De generella punkter som har lyfts under kartläggningen som verkningsfulla för att bedriva framgångsrikt arbete med individerna är:

- Arbeta relationellt, långsiktigt
- En fysisk plats att gå till, mötesplats med låga trösklar,
- Konkret, praktisk och vardagsnära – handens pedagogik
- Intensitet, att under en sammanhängande period fokusera på olika områden och teman för att närma sig arbete
- Att hjälpa med sådant som faller utanför att stärka till jobb, dvs ansökningar, kontakt med skola osv
- Hälsa och självkännetdom
- Mänskliga rättigheter och demokrati

Ett utforskande förslag som framkommit är att utreda ett familjepedagogiskt upplägg. Det kan stötta på många risker och utmaningar, exempelvis att förstärka den redan bristande auktoriteten och sårbarheten det innebär att barnet/ungdomen får tolka åt föräldrar. Dock är tanken att tvärtom försöka vända denna komplexitet och genom att låta förälder och barn lära sig gemensamt stärka föräldrakompetensen och självförtroendet hos föräldern att i senare skede självständigt stötta sitt barn/ungdom i att lära sig mer. Ett arbetsupplägg skulle kunna vara upplevelsebaserat och med fokus på lustfyllt lärande. Ett perspektiv som skulle kunna vara givande är att lära ut om olika lärostilar och om studieteknik och vikten av studiero, för att lägga grunden för både den vuxne och barnet att förstå att vi alla lär oss på olika sätt men att det finns vissa grundläggande förutsättningarna för att öka chanserna till goda studieresultat.

Oavsett om det beslutas om nya arbetsätt kan det finnas stor nytta i att det regelbundet sker sammanställningar av vad som sker inom frågan, på både nationell, regional, delregional och kommunal nivå. Det sker mycket och området är under ständig utveckling. Därmed stor relevans att både ta del av andras såväl framgångsfaktorer som misstag och fallgropar.

6.4 Förslag på fortsatta studier

Det behövs ytterligare arbete med att fråga dem det berör. Det finns bristfälligt med utvärdering och uppföljning vad individerna själva beskriver är välfungerande. Detta gäller förbättringar i organisation och struktur och motverka risk för mellanrum men också hur individen ser att hen kan bli stöttad. Det senare kan handla om både komplexa situationer som hur kollektiva motverkande värderingar kan bemötas och arbetas med samt att diskutera olika vägar för att nå till det önskade arbetet. Kort sagt finns det ett flertal olika ämnesområden där det skulle vara givande att ytterligare få både utmaningar och framgångsfaktorer beskrivet ifrån individerna själva.

Det skulle också behövas ett ytterligare näringslivsperspektiv, från såväl de kompletterande aktörerna som bistår med jobbcoachning som de sociala företagen som är potentiell mottagare av arbetsträning och arbetskraft.

7 Källförteckning

Sjusam [Online]

<https://www.sjusam.se/progressionsmatning/>

Mer om hedersrelaterat våld och förtryck, Borås Stad [Online]

<https://www.boras.se/omsorgochstod/valdochbrottsutsatt/hedersrelateratvald/meromhedersrelateratvaldochfortryck.4.5b4fa15a177cda291b0b186e.html>

Heiti Ernits, [Online]Gränser, Gränsgångare , Gränspraktiker och gränsöverskridande organisering

<https://www.slideshare.net/HeitiErnits1/innovationsveckan-grnsgngare>

<https://www.boras.se/download/18.5b4fa15a177cda291b0b1d5b/1615452761935/Handbok%20mot%20hedersrelaterat%20v%C3%A5ld%20och%20f%C3%B6rtryck%202021-2022%20F%C3%B6rdjupning%20hedersrelaterat%20v%C3%A5ld%20och%20f%C3%B6rtryck.pdf>

<https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/manskliga-rattigheter/aktuellt-manskliga-rattigheter/interkulturell-dialog-som-en-vag-till-jamstalldhet/>

<https://fid.nu/index.php/sv/publikationer/2020/9-interkulturell-dialog-som-verktyg-foer-foeraendringsarbete/file>

<https://www.arbetsgivarverket.se/ledare-i-staten/arbetsgivarguiden/ffr/framjande/individniva/>

<https://www.vgregion.se/ov/ism/arbetsliv/organisatorisk-arbetsmiljo/kansla-av-sammanhang/>

<https://www.spsm.se/stodmaterial-forskola/start---stodmaterial-forskola/introduktion/begreppslista/>

<https://www.lansstyrelsen.se/varmland/samhalle/social-hallbarhet/integration/yrkesvag-varmland.html>

Insatser för utrikes födda med kort utbildning och långsam

språkprogression - En kartläggning av förutsättningar, insatser och insikter i Västra Götaland 2020

<https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/tjanster/publikationer/2020/insatser-for-utrikes-fodda-med-kort-utbildning-och-langsam-sprakprogression.html>

Klauer, S.G., Dingus, T.A., Neale, V.L., Sudweeks, J.D., and Ramsey, D.J., 2006. [online] *The impact of driver inattention on near-crash/crash risk: An analysis using the 100-car naturalistic driving study data*. Springfield. National Highway Traffic Safety Administration, Research and Development.

<http://www.nhtsa.gov/DOT/NHTSA/NRD/Multimedia/PDFs/Crash%20Avoidance/2006/DriverInattention.pdf> [Accessed 12 October 2011]

